



Munich Personal RePEc Archive

# **Directions of coordination of financial accounting standards with principles for credit risk management in banks**

Ihor Voloshyn

29 December 2014

Online at <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/61004/>

MPRA Paper No. 61004, posted 30 December 2014 06:33 UTC

# Напрями узгодження стандартів фінансової звітності банків із сучасними концепціями управління кредитним ризиком

Ігор Волошин

незалежний експерт, канд. техн. наук.

## Анотація

У статті досліджуються шляхи подолання неузгодженості між стандартами фінансової звітності банків в частині визнання кредитних збитків та сучасними концепціями управління кредитним ризиком, а саме, моделлю очікуваних збитків і моделлю ціноутворення на кредити з урахуванням ризику. Розглядаються також питання про припустимий рівень концентраційних ризиків в кредитному портфелі банку.

**Ключові слова:** ризик-менеджмент, кредитний ризик, зменшення корисності, знецінення кредитів, модель понесених збитків, модель очікуваних збитків, резерви для відшкодування можливих втрат, Базель, неочікувані збитки, капітал, кредитний спред, процентних дохід, стандарти фінансової звітності, стандарти бухгалтерського обліку

Directions of coordination of financial accounting standards with principles for credit  
risk management in banks

PhD. Ihor Voloshyn

independent expert

## Annotation

This paper examines ways of overcoming inconsistencies between IFRS and modern concepts of credit risk management, namely, expected loss model and risk-adjusted loan pricing. Also it is considered an issue of acceptable levels of concentration risk in bank credit portfolio.

**Keywords:** risk management, credit risk, incurred loss model, expected loss model, impairment, loan loss provision, allowance, loan, Basel, unexpected losses, capital, credit spread, interest income, financial standard, accounting standard

**Вступ.** Управління кредитним ризиком є найбільш розвинутим напрямом в загальній системі управління ризиками в банках. Дослідженню управління кредитним ризиком шляхом формування резервів під знецінення кредитів та сучасних підходів до обліку резервів під кредитні ризики присвячені праці таких науковців та практиків як Дж. Бессіс, Дж.Р. Бон, О.А. Васічек, В.В. Вітлінський, Р.А. Джерроу, Д. Дюффі, О.Г. Коренєва, О.И. Лаврушин, Д. Ландо, М.В. Помазанов, Л.О. Примостка, М. Перотти, Дж. Рісаліті, В.І. Ричаківська, Л.П. Снігурська, Л.В. Філософов, Г.О. Хімчук, Дж. Цестарі, К.М. Штайн та багато інших.

Між тим, вкрай мінливі сучасні економічні умови несуть нові виклики і загрози банкам та потребують зближення стандартів фінансової звітності в частині визнання кредитних збитків з підходами, розробленими в сучасному ризик-менеджменті [12]. Своєчасне прозоре розкриття інформації про кредитні збитки банків є вкрай необхідним як для банківських регуляторів, так і для інвесторів. В цьому значну роль відіграють правила підготовки фінансової звітності та обліку кредитних збитків [8, 9].

Світова фінансова криза виявила слабкість діючої моделі понесених збитків (incurred loss model) для оцінки знецінення фінансових активів, затвердженої Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО) 39. Визнано, що застосування цієї моделі призводить до затримки визнання кредитних збитків, занижування їх обсягів. У такий спосіб ця модель вступає в протиріччя з цілями банківського регулювання, спрямованими на досягнення стабільності фінансових інститутів. Стандарт МСБО 39 був розкритикований за надмірну складність через наявність декількох підходів до знецінення. Крім того, цей стандарт визнано важким для розуміння, застосовування та тлумачення [14, 17].

У відповідь на глобальну фінансову кризу в квітні 2009 року Рада з фінансової стабільності (The Financial Stability Board) визначила в числі головних пріоритетних задач перегляд правил знецінення банківських активів та рекомендувала Раді з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standard Board – IASB) та Раді стандартів фінансової звітності (The Financial Accounting Standards Board – FASB) розробити загальну концепцію, яка б базувалася на моделі очікуваних збитків (expected loss model) та дала змогу більш своєчасно визнавати кредитні збитки [16]. У результаті Рада Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) частково спільно з Радою стандартів фінансового обліку (FASB) підготували проекти по заміні МСБО 39, що базується на моделі очікуваних збитків (expected loss model) [14, 15]. Наразі строки впровадження нової редакції МСБО 39 не визначено.

Зауважимо, що модель очікуваних збитків базується на коригуванні майбутніх грошових потоків на майбутні кредитні збитки, поява яких очікується впродовж вибраного часового періоду. В той час, коли модель понесених збитків базується на очікуваних майбутніх грошових потоках, які спричинені подіями кредитного ризику, які вже відбулися [10, 15].

Крім моделі очікуваних кредитних збитків, що запозичена стандартами фінансової звітності з ризик-менеджменту, існує модель ціноутворення на кредити з урахуванням ризику [11]. Концепція моделі полягає в тому, що додатковий процентний дохід, генерований кредитним спредом (премією), повинен повністю покрити очікувані кредитні збитки за цим кредитом за строк його існування. Використання цієї моделі на практиці також потребує модифікації правил підготовки фінансової звітності і бухгалтерського обліку кредитних збитків.

**Ця стаття присвячена** пошуку шляхів усунення неузгодженості між стандартами фінансової звітності (*в частині визнання кредитних збитків*) та моделями очікуваних збитків і ціноутворення на кредити з урахуванням ризику. Вирішуючи поставлену задачу будемо спиратися на методологічний підхід, що викладений нижче. Будемо з'ясовувати:

- за якою моделлю оцінюють резерви: за моделлю понесених збитків або за моделлю очікуваних збитків;
- який період використовують для оцінки очікуваних збитків: дванадцятимісячний період (IASB, Basel II) або тривалість існування кредиту (FASB);
- що є об'єктом формування резервів: індивідуальний ризик або портфельний;
- як формують резерви: поступово або відразу після виникнення активу, чи після зменшення його корисності;
- за рахунок яких джерел формують резерви.

#### **Діючі правила формування резервів згідно до Постанови НБУ 23 [7].**

Розглянемо на конкретному прикладі, що представляє собою існуюча система формування резервів під кредитні ризики. Треба відзначити, що ця система базується на моделі понесених збитків.

Нехай банк володіє портфелем з обсягом у 100 млн. грн., що складається із 100 незабезпечених кредитів, кожний з яких має однаковий обсяг в 1 млн. грн. та оцінений однаковою I-ою категорією якості кредиту із значенням показника ризику кредиту в 2%. Для спрощення, але без втрати узагальненості, припустимо, що основна сума та проценти за кожним кредитом сплачуються в кінці строку, який дорівнює 1 року. Тоді, на момент видачі кредиту резерви для відшкодування можливих збитків за кредитними операціями банку дорівнюватимуть:

$$100 \times 1 \text{ млн. грн.} \times 2\%/100 = 2 \text{ млн. грн.}$$

Зауважимо, що резерви формуються під кожний кредит в розмірі по 20 тис. грн.

Припустимо, що через певний інтервал часу два позичальника зазнали дефолту. Банк оцінив кредити цих позичальників V-ою категорією якості із значенням показника ризику кредиту в 100%. Після настання події дефолту банк за цими кредитами повинен відразу сформувати резерв в сумі 2 млн. грн., тобто збільшити резерви з 40 тис. грн. до 2 млн. грн., або на 1,960 млн. грн. При цьому загальна сума резерву збільшиться і становитиме:

$$2 \text{ млн. грн.} + 1,960 \text{ млн. грн.} = 3,960 \text{ млн. грн.}$$

Як бачимо, попередньо сформовані резерви за портфелем використовуються лише в частині резервів, що сформовані за кредитами, позичальники яких зазнали дефолту (в даному випадку  $2 \times 20$  тис. грн. = 40 тис. грн.). Інакше кажучи, попередньо сформовані резерви у сумі 1,960 млн. грн. не використовуються (!) для покриття збитків від реалізованого кредитного ризику.

Таким чином, існуючі правила формування резервів є правилами поступового (*із зменшенням корисності кредиту*) бухгалтерського обліку збитків банку за кожним кредитом. Із подальшими дефолтами позичальників сума резервів буде невблаганно зростати.

Зробимо попередні підсумки. По-перше, за діючими правилами всі реалізовані збитки покриваються за рахунок резервів. Таким чином, цей підхід не розрізняє очікувані та непередбачені збитки. По-друге, при настанні певної події кредитного ризику (*зменшенні корисності, дефолту позичальника*) резерви формуються відразу та в повному розмірі. За високих обсягів реалізованих збитків це може справити шоківий, катастрофічний вплив на фінансовий результат діяльності банку та на його капітал. При чому, в силу ймовірнісної природи кредитного ризику ці витрати банку виникають випадково і позапланово. Банк до таких витрат не готувався, адже правила наказують чекати події кредитного ризику, а не передбачати їх появу. По-третє, правила наказують формувати індивідуальні резерви під кожний кредит. До речі, бухгалтерський підхід до оцінки амортизованої собівартості фінансового активу також вимагає наявності індивідуального резерву [5].

Таким чином, впродовж всього періоду існування кредиту резерви формуються поступово із зменшенням корисності кредиту (*але кожний факт зменшення корисності відразу відображається на рахунках резервів*). Сформовані резерви є надлишковими через те, що вони формуються як під реалізовані збитки проблемних кредитів, так і під потенційні збитки робочих кредитів. Надлишковий резерв складається із суми неочікуваних збитків та

потенційних збитків робочих кредитів. Крім того, діючі правила не враховують зменшення корисності (*довгострокових*) кредитів згідно з економічним циклом. Кредит міг видаватися під час економічного зростання і його ризик був оцінений як низький. Проте під час економічного спаду ризик такого кредиту зростає.

Зауважимо, що ймовірнісна природа кредитного ризику не дає змогу оцінити, саме який позичальник зазнає дефолту. Статистичний підхід дає змогу оцінити лише наслідки реалізації кредитного ризику не окремого позичальника, а тільки знеособленої сукупності позичальників, тобто за кредитним портфелем. Таким чином, і резерви мають бути не індивідуальними, а портфельними. Звертаємо увагу на те, що для використання статистичних підходів до оцінки кредитного ризику кількість кредитів в портфелі банку має бути великою. До речі, виникає питання чи можливе ефективне управління кредитним ризиком в малих банках? Адже вони, зазвичай, мають незначну кількість позичальників.

Найкращі практики оцінки кредитного ризику є статистичними [11], що базуються на аналізі великої кількості подій кредитного ризику, наприклад, дефолтів. Базельській комітет рекомендує для управління кредитним ризиком використовувати саме статистичні підходи, за допомогою яких можна виокремити очікувані та неочікувані збитки [2]. Зауважимо, що наразі і Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB), і Рада зі стандартів фінансового обліку США (FASB) розробили проекти змін до обліку знецінення кредитів, що базуються саме на моделі очікуваних збитків [14, 15].

**Механізм формування та використання резервів на основі моделі очікуваних збитків.** Припустимо, що банк, як і раніше, індивідуально оцінює позичальника і відносить його до певної кредитної категорії, що характеризується певною ймовірністю дефолту. Зазначимо, що в моделі очікуваних збитків рекомендується використовувати середню (за *період існування кредиту*) ймовірність дефолту та у такий спосіб враховувати економічний цикл.

Проте, резерви під очікувані збитки банк формує портфельні (*на весь кредитний портфель*) як суму очікуваних збитків за кожним кредитом. Зауважимо, що на практиці доцільно весь кредитний портфель банку поділити на суб-портфелі кредитів позичальників, що мають приблизно однакову ймовірність дефолту (однорідні за ймовірністю дефолту суб-портфелі).

Далі, при знеціненні кредиту (реалізації кредитного ризику) ці портфельні резерви банк використовує для індивідуального покриття реалізованих збитків від дефолтів конкретних позичальників. Таким чином, з портфельних резервів виокремлюють індивідуальні резерви під знецінені кредити.

Розглянемо яким чином за цими правилами відбувається формування та використання резервів. Як і в наведеному раніше прикладі, банк під очікувані збитки формує резерви в розмірі 2 млн. грн., проте не індивідуальні, а портфельні. Якщо два позичальника зазнають дефолту, то всі очікувані збитки будуть вже реалізованими. Тоді, весь портфельний резерв іде на покриття збитків за цими кредитами. Портфельний резерв опиняється повністю використаним, адже збитки реалізовані в очікуваній мірі. Тому, доформовувати портфельні резерви не має потреби. Таким чином, запропонований підхід згладжує витрати на формування резервів та у такий спосіб позитивно впливає на фінансовий результат банку та його капітал.

Якщо, наприклад, ще один позичальник (третій) зазнає дефолту, то ці збитки будуть вже неочікуваними, адже вони перевищують очікувані збитки. Неочікувані збитки банк буде змушений покривати за рахунок капіталу [2].

Якщо спочатку дефолту зазнали не два, а один позичальник, то обсяг портфельних резервів залишиться в розмірі 1 млн. грн. Цей залишок резервів піде на покриття майбутніх збитків, але тільки в очікуваних межах.

Для узгодження стандартів фінансової звітності в частині визнання кредитних збитків із сучасними підходами до управління кредитним ризиком слід (див. схема 1):



- перейти від формування **індивідуального** резерву під очікувані збитки (які ще не реалізувалися) від кожного кредиту до формування **портфельних** резервів під очікувані збитки;
- **індивідуальні** резерви під кредити, які зазнали зменшення корисності, формувати із суми **портфельних** резервів, але в межах очікуваних збитків;
- кредитну заборгованість банкрута (реалізовані збитки) списувати за рахунок індивідуальних резервів;
- неочікувані збитки (що перевищують очікувані) від знецінених кредитів покривати за рахунок капіталу банку.

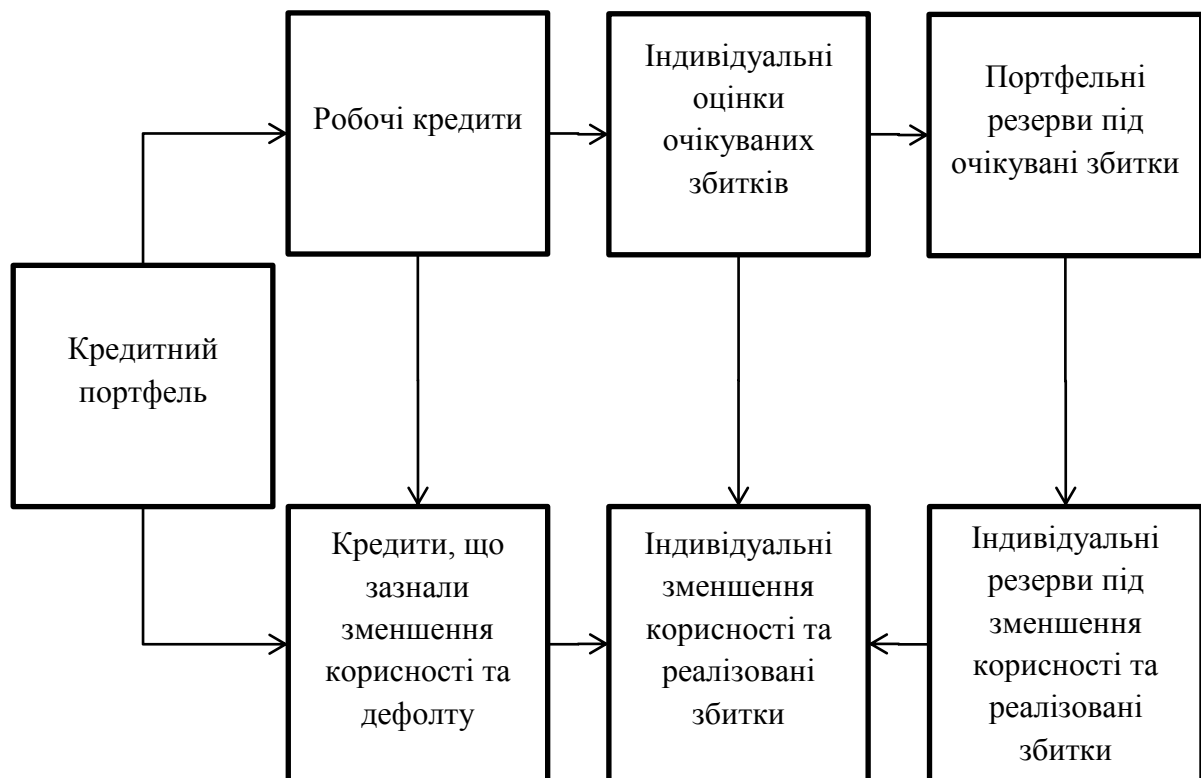


Схема 1. Формування портфельних та індивідуальних резервів *розроблено автором*

Звертаємо увагу на те, що обсяг портфельних резервів під очікувані збитки може змінюватися в часі внаслідок погашення існуючих та видачі нових кредитів, зміни фінансового стану позичальників, тощо.

**Період, за який оцінюють очікувані збитки.** Досі Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) та Рада зі стандартів фінансового

обліку США (FASB) не дійшли згоди щодо періоду, за який треба визнавати очікувані збитки – за 12 місяців (IASB та Basel II) чи за всю тривалість життя кредиту (FASB). Експерти вважають, що використання дванадцятимісячного періоду занижує оцінку очікуваних збитків, які є лише частиною всіх збитків, розрахованих за весь період життя кредиту. З точки зору ризик-менеджменту доцільно вибрати період для оцінки очікуваних збитків, який дорівнює тривалості життя кредиту. Це дасть змогу узгодити правила формування резервів з сучасним підходом до ціноутворення на кредити з урахуванням ризиків, коли додатковий процентний дохід від кредитного спреда (премії) має покрити очікувані збитки за весь період життя кредиту.

**Джерела формування резервів.** Розглянемо питання – за рахунок чого банк зобов'язаний формувати резерви. Положення НБУ N 23 [7] наказує: «банк ... формує резерв в повному обсязі незалежно від розміру його доходів». Правильно і природно резерви формувати виключно за рахунок процентних доходів від кредитів. І стандарт МСБО 39 наголошує саме на цьому: «упродовж усього строку дії фінансового активу резерв формується для очікуваних кредитних збитків шляхом зменшення чистого процентного доходу» [10], тобто за рахунок процентного доходу.

Сучасний підхід до ціноутворення на кредити з врахуванням ризику уточнює механізм компенсації витрат на формування резервів: резерви під очікувані збитки треба сформувати за рахунок **додаткового процентного доходу**, що згенерований кредитним спредом (премією).

Зауважимо, тільки-но банк видав новий кредит має бути сформований резерв за цим кредитом, навіть коли він ще не приніс жодних процентних доходів. Тому резерви під нові кредити формують за рахунок процентних доходів від існуючих кредитів. Зазначимо, що доходів може не вистачити для формування резервів. Особливо чітко цю проблему видно за часів високих темпів зростання кредитного портфелю, коли обсяг нових кредитів в портфелі стає співрозмірним з обсягом існуючих кредитів. Як наслідок, такий стан речей

може стримувати розширення кредитування, а це, в свою чергу, буде уповільнювати соціально-економічний розвиток.

До формування портфельних резервів під очікувані збитки можливі два підходи. Перший – після визначення очікуваних збитків сформувати резерви **відразу**. Другий – резерви формувати **поступово** в міру нарахування додаткових процентних доходів від кредитних спредів. Тоді, витрати на формування резервів будуть повністю відповідати приросту додаткового процентного доходу, що генерується кредитним спредом. У результаті формування резервів під очікувані збитки практично не буде впливати на фінансовий результат діяльності банку. У такий спосіб можна розв'язати протиріччя між вимогою адекватно формувати резерви та бути прибутковим банком.

Для оцінки можливості використання підходу, що базується на поступовому формуванні резервів за рахунок доходів від кредитних спредів, проведена комп'ютерна симуляція дефолтів кредитів в банківському портфелі. Для розрахунків взято портфель, що складається із 100 кредитів кожний обсягом в 1 млн. грн. Кредити видані на строк один рік. Основна сума за кредитами погашається в кінці строку. Припускається, що випадковий час до дефолту (time to default) підкоряється експоненціальному розподілу [11] з параметрами відповідно  $\lambda=5\%$  та  $20\%$ . Дефолти позичальників вважаються незалежними. Після дефолту нарахування процентів за кредитом негайно припиняється. Кредитний спред для компенсації витрат на формування резервів дорівнює відповідно  $4,05\%$  та  $20,05\%$  річних. Результати симуляції представлені на рис. 1 та 2. При цьому показана лише одна траєкторія кумулятивних реалізованих збитків.

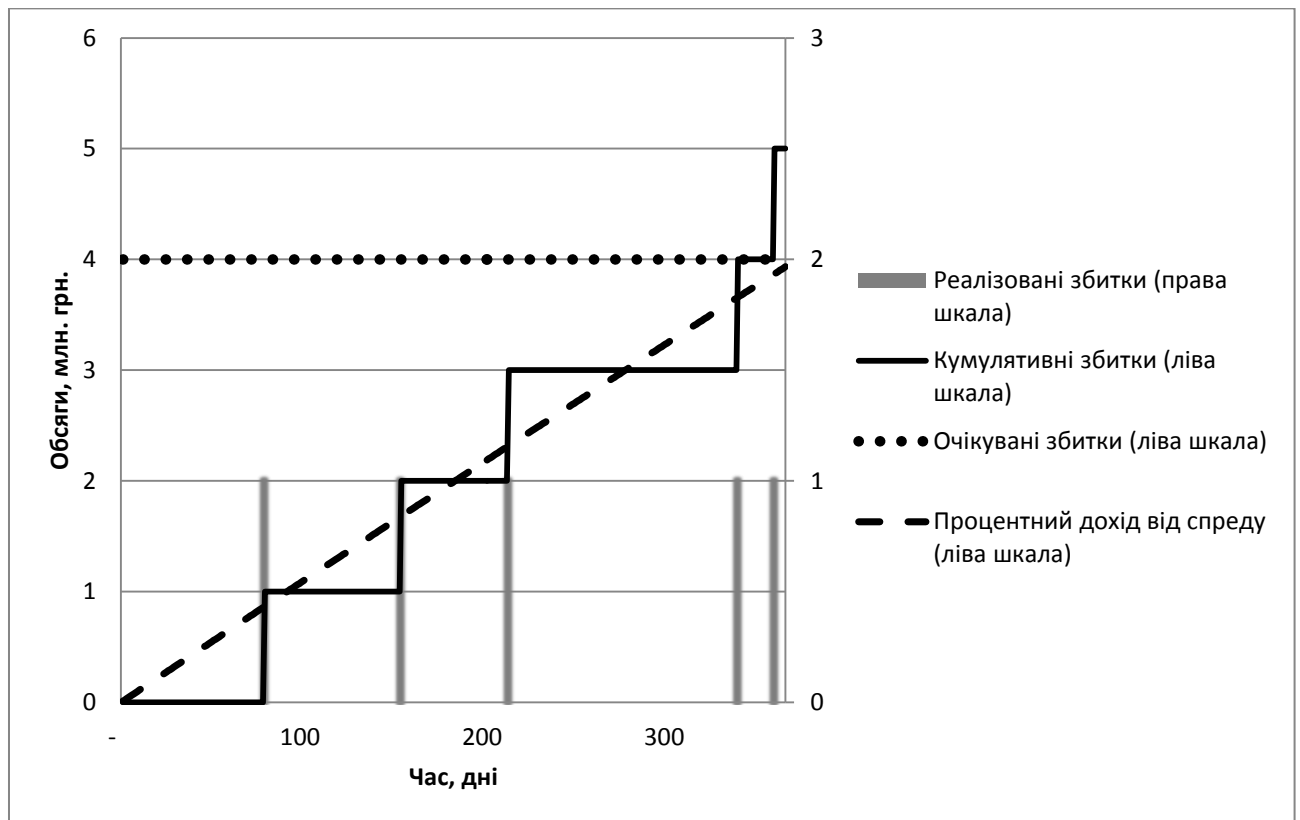


Рис. 1. Комп'ютерна симуляція запропонованого підходу до формування резервів ( $\lambda=5\%$ ) розроблено автором

На рис. 1 та 2 лінії «процентний дохід від спреду» показують обсяги сформованих резервів за рахунок додаткового процентного доходу від спреду для випадку поступового формування резервів. Лінії «очікувані збитки» показують обсяги резервів для випадку негайного формування резервів.

Як видно з графіків на рис. 1, кредитні збитки реалізуються не відразу, а поступово. Тому, резерви під кредити недоцільно формувати негайно після видачі кредиту. Отже, поступове формування резервів за рахунок додаткового процентного доходу від кредитного спреду є обґрунтованим та припустимим. Зауважимо, що коли резерви формують поступово, реалізовані збитки в окремі періоди часу можуть бути більшими за сформовані резерви. Проте, згодом очікувані збитки покриваються повністю, а збитки, що перебільшують очікувані, покриваються за рахунок капіталу.

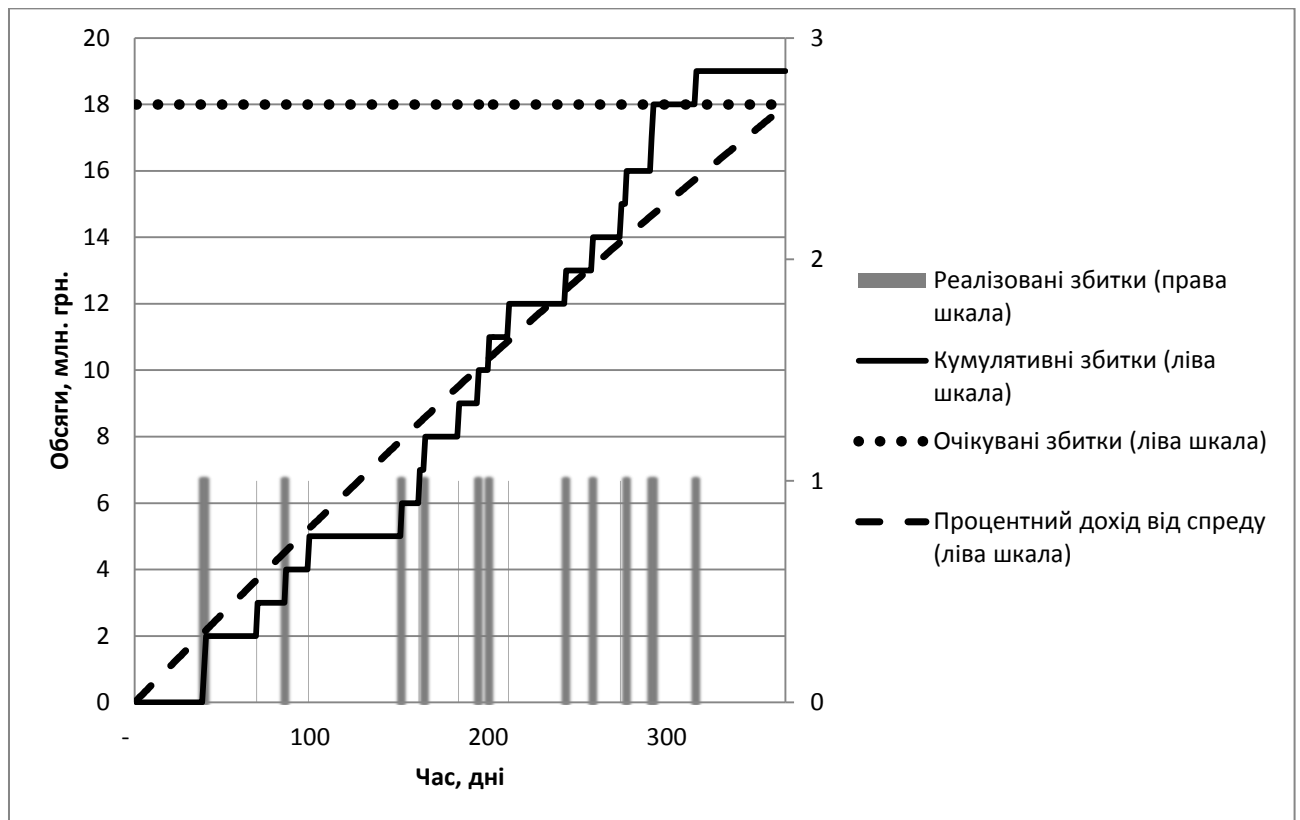


Рис. 2. Комп'ютерна симуляція запропонованого підходу до формування резервів ( $\lambda=20\%$ ) розроблено автором

Зауважимо, що за таких високих збитків (рис. 2) для поступового формування резервів необхідно мати дуже великий кредитний спред 20,05%.

Графіки на рис. 3 ілюструють надлишкове формування резервів у випадку формування резервів відразу.

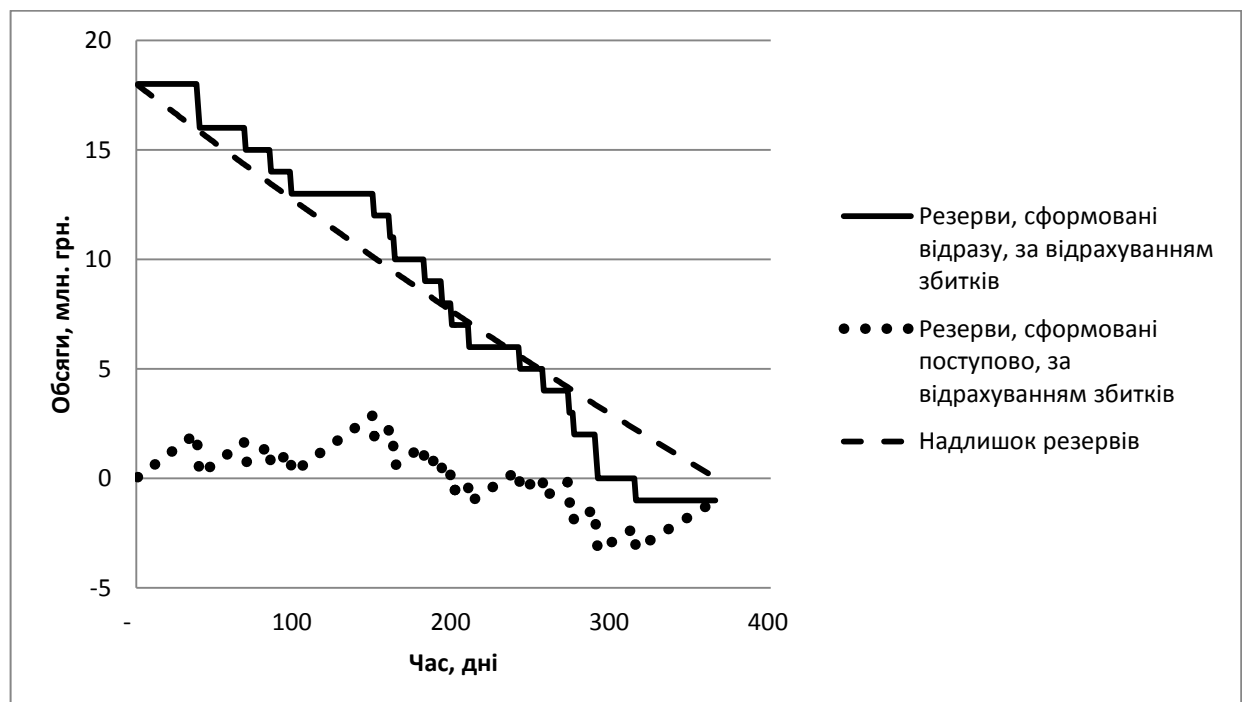


Рис. 3. Надлишкові резерви у випадку негайного формування в порівнянні з поступовим формуванням резервів *розроблено автором*

Зрозуміло, що запропонований підхід впливає лише на правила визнання витрат на формування резервів. Величина реалізованих збитків при цьому, природно, залишається на тому ж рівні.

Таке поступове формування резервів справляє позитивний згладжувальний ефект на фінансовий результат діяльності банку (*відповідно, і на капітал банку*) та водночас відповідає найкращим принципам управління кредитним ризиком. Крім того, він стимулює банки адекватного визнавати реалізовані кредитні збитки. Такий підхід, на думку автора, найбільш доцільний для кризових та посткризових умов діяльності банків, коли ті накопичили велику кількість проблемної заборгованості, а діючі правила стримують визнання проблемних активів та збитків.

**Контрциклічне, динамічне резервування.** За традиційними (проциклічними) правилами резервування під час кредитного буму ризику вважаються низькими і, як наслідок, резерви за кредитами незначні. Коли ж настає криза, банки вимушені формувати значні резерви, хоча доходи катастрофічно падають разом з кредитоспроможністю позичальників. В результаті традиційне резервування посилює фінансову нестабільність банківської системи. Базельській комітет рекомендує банкам впроваджувати контрциклічне, або динамічне резервування. Коли впродовж кредитного буму банки формують підвищені резерви, а в ході скорочення кредитної пропозиції (депресії) ці резерви витрачають [13].

Проте, як показують дослідження за високих темпів приросту кредитів спроможність банків формувати резерви також падає. Тому, при високих темпах приросту кредитів банкам доцільно формувати резерви частково, а при зниженні темпів і стабілізації доформовувати резерви до повного обсягу [1].

**Резерви і капітал.** Згідно стандартизованого підходу Базеля II до кредитних ризиків «загальні резерви ... можуть бути включені в капітал другого рівня, але в розмірі не більше 1,25% від зважених за ризиком активів»

[2]. Тому, впровадження НБУ подібного підходу на практиці дало б змогу збільшити капітал банківської системи.

**Резерви та податки.** У цій сфері існує протиріччя між необхідністю адекватно формувати резерви та бажанням банку оптимізувати сплату податків за рахунок резервів. Адже, як відомо, витрати на формування резервів зменшують базу оподаткування [6]. Для подолання цього протиріччя доцільно витрати на формування резервів виключити з бази оподаткування банків, одночасно зменшивши ставку податку.

**Концентраційні ризики.** Національний банк регулює концентраційні ризики контрагентів двома нормативами кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7 не більше 25%) та великих кредитних ризиків (Н8 не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу) [3, 4].

Розглянемо граничний випадок, коли банк видає кредити виключно у максимально припустимому розмірі в 25% від регулятивного капіталу. Тобто такі кредити є великими – вони сягають більше 10% від регулятивного капіталу банку. Тоді, для дотримання нормативу Н8 таких кредитів повинно бути не більше  $8 \times 1 / (25\% / 100) = 32$ .

Для простоти знехтуємо сформованими за цими кредитами резервами та припустимо, що всі позичальники мають однакову ймовірність дефолту  $pd$ , а їх дефолти незалежні. Такі кредити утворюють так званий гомогенний кредитний портфель. Тоді, банк зазнає дефолту, тобто повністю втратить свій регулятивний капітал, коли зазнають дефолту його чотири великі позичальники. Розрахуємо ймовірність дефолту такого банку, яка визначається за допомогою біноміального розподілу ймовірності [11] з урахуванням того, що загальна кількість позичальників дорівнює 32, а дефолту зазнають рівно 4 позичальника. Залежність ймовірності дефолту банку від ймовірності дефолту позичальників наведено на рис. 4.

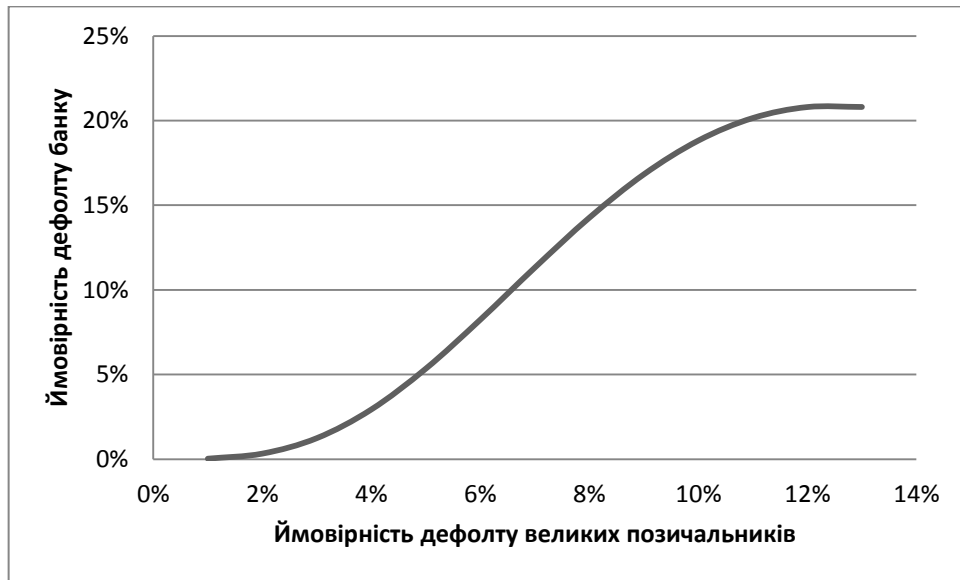


Рис. 4. Залежність ймовірності дефолту банку від ймовірності дефолту чотирьох великих позичальників *розроблено автором*

Залежність на рис. 4 побудована за допомогою вбудованої в MS Excel функції БИНОМ.РАСП(4;32; $pd$ ;ЛОЖЬ). Ймовірність дефолту банку не перевищує 1% за умови, що ймовірність дефолту позичальників менша за 2,8%. Вона швидко зростає із збільшення ймовірності дефолту позичальників.

Розрахуємо ймовірність втрати 25% регулятивного капіталу банку, яка визначається з умови, що з 32 крупних позичальників зазнає дефолту рівно 1 позичальник. Залежність ймовірності втрати 25% регулятивного капіталу банку від ймовірності дефолту позичальників наведено на рис. 5. Залежність на рис. 5 побудована за допомогою функції MS Excel БИНОМ.РАСП(1;32; $pd$ ;ЛОЖЬ).





Рис. 5. Залежність ймовірності втрати 25% регулятивного капіталу банку від ймовірності дефолту одного великого позичальника *розроблено автором*

Як бачимо, навіть за такої низької ймовірності дефолту великих позичальників як  $pd=0,35\%$  ймовірність суттєвої (на 25%!) втрати регулятивного капіталу є дуже високою та складає 10%. Така втрата регулятивного капіталу може призвести до втрати адекватності капіталу та до порушення інших економічних нормативів НБУ.

Слід зауважити, що залежність стабільності та стійкості банку від великих позичальників ще більше посилюється в часи кризи та післякризовий період, коли спостерігається збільшення кореляції між дефолтами позичальників, пов'язаної з погіршенням загальноекономічного стану в країні.

Наведені вище розрахунки свідчать, що за діючих обмежень нормативів кредитного ризику (Н7 не більше 25% та Н8 не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу) банки можуть наражатися на суттєві концентраційні ризики, які становлять значну загрозу їх безперервній діяльності. Тому, для збільшення стійкості банків доцільно переглянути граничні значення нормативів максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) та великих кредитних ризиків (Н8) у бік їх зменшення.

При цьому, державним банкам доцільно встановити більш м'які обмеження для можливості кредитування ними великих (зокрема державних) позичальників. Для кредитування великих позичальників приватні банки мають послуговуватися синдикованими кредитами.

**Висновки.** Для обліку резервів на покриття очікуваних збитків від робочих кредитів слід перейти від індивідуального до портфельного резервування. У разі зменшення корисності кредиту індивідуальний резерв під цей кредит формують за рахунок портфельних резервів за умови, що загальна сума індивідуальних резервів не перебільшує обсягу портфельних резервів під очікувані збитки. Неочікувані збитки покривають за рахунок капіталу банку.

Поступове формування портфельних резервів під очікувані збитки за рахунок нарахованих додаткових процентних доходів від кредитних spread обґрунтовано комп'ютерною симуляцією дефолтів позичальників.

Запропонований підхід до формування та використання портфельних резервів повністю відповідає статистичній ймовірнісній природі кредитного ризику. Він згладжує витрати на формування резервів та у такий спосіб позитивно впливає на фінансовий результат банку та його капітал.

Для узгодження підходу ціноутворення на кредити з урахуванням ризику з правилами формування резервів доцільно визначати очікувані збитки за весь період існування кредиту.

При формуванні резервів доцільно враховувати циклічність спроможності банків формувати свої резерви, а саме, при високих темпах приросту кредитів дозволити їм формувати резерви частково, а при зниженні темпів та стабілізації – зобов'язувати доформовувати резерви до повного обсягу.

Для зменшення концентраційних ризиків приватних банків доцільно переглянути граничні значення нормативів максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) та великих кредитних ризиків (Н8) у бік зменшення та рекомендувати їм послуговуватися синдікованими кредитами для кредитуванні великих позичальників.

Слід очікувати, що запропоновані вище узгодження правил визнання кредитних збитків з найкращими практиками управління кредитним ризиком сприятимуть підвищенню фінансової стабільності та стійкості банківської системи.

Доцільно враховувати певну (*потребує обговорення*) частину загальних резервів в банківському капіталі другого рівня відповідно до рекомендацій Базельського комітету. Це поліпшить ситуацію з виконанням банками економічних нормативів.

Для того, аби убезпечитися від податкової оптимізації, слід вилючити витрати на формування резервів з бази оподаткування, водночас зменшивши ставку податку.

Наступні дослідження доцільно спрямувати на комп'ютерне моделювання управління резервами згідно запропонованого підходу з урахуванням **залежності** дефолтів позичальників. Відкритим та важливим залишається питання врахування циклічності економічного розвитку та аналізу впливу системних факторів на збільшення кореляції між дефолтами позичальників.

## Література

1. Волошин И.В. Готовимся к росту уже сейчас: вызовы и угрозы быстрого роста розничного кредитования [Текст] / И.В. Волошин // Управление рисками розничного кредитования: Сборник докладов IX-ой ежегодной банковской конференции, 4-5 июня 2014 г. – Киев, 2014. – С. 62–82.
2. Международная конвергенция измерения капитала и стандартов капитала: Уточненные рамочные подходы. Июнь 2004. [Электронный ресурс] / Банк международных расчетов. – Режим доступа : <http://www.cbr.ru/today/ms/bn/Basel.pdf>.
3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. [Електронний ресурс] / Постанова Правління Національного банку України 28.08.2001 N 368. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
4. Економічні нормативи діяльності банків. [Електронний ресурс] / Постанова Правління Національного банку України 02.06.2009 N 315. – Режим доступу: [http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=123298](http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123298).
5. Фінансові інструменти: визнання та оцінка: зменшення корисності фінансових активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю, та неможливість їх отримати [Електронний ресурс] / Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39. – Режим доступу : [http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929\\_015](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929_015).

6. Податковий кодекс України (N 2755-VI, 02.12.2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :  
<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.47.83&nobreak=1>.
7. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] / Постанова Правління Національного банку України 25.01.2012 N 23. – Режим доступу :  
<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=106520>.
8. Коренєва О. Г. Методичні підходи до удосконалення формування резервів за кредитними операціями банківських установ [Текст] / О. Г. Коренєва, А. М. Коренев // Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти : Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 28-29 червня 2011 р. – Дніпропетровськ, 2011. – С. 35-37. – Режим доступу :  
<http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/6656>.
9. Ричаківська В. І. Бухгалтерський облік як основа системи економічної інформації фінансового сектора [Текст] / В. І. Ричаківська // Роль і місце бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в розвитку економічної науки та практики: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 14 травня 2010 р. – К.: КНЕУ, 2010. – С. 137-139. – Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/1914>.
10. Снігурська Л.П. Огляд змін у МСФЗ щодо обліку фінансових інструментів та формування фінансової звітності, запланованих на 2010-2011 роки [Текст] / Л. Снігурська // Вісник НБУ. – 2011. – № 1. – С. 44-52.
11. Bohn J. R., Stein R. M. Active Credit Portfolio Management in Practice. [Текст] / J.R. Bohn, R.M. Stein. – Hoboken, New Jersey: Wiley & Sons Inc. – 2009. – 610 p.
12. Doorsselaere J.v. IFRS 9: Closing the Gap between Risk and Finance [Електронний ресурс] / J.v. Doorsselaere. – Режим доступу :  
<file:///E:/Downloads/672442013091170987873.pdf>.

13. Dynamic Provisioning, April 2012. [Электронный ресурс] / PWC– Режим доступа :  
[http://www.um.edu.mt/\\_data/assets/pdf\\_file/0018/152073/Axisa\\_Fabio.pdf](http://www.um.edu.mt/_data/assets/pdf_file/0018/152073/Axisa_Fabio.pdf).
14. Financial Instruments – Credit Losses (Subtopic 825-15), 2012.  
[Электронный ресурс] / Financial Accounting Standards Board (FASB). – Режим доступа :  
[http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobkey=id&blobnocache=true&blobwhere=1175825477164&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername2=Content-Length&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadervalue2=1381874&blobheadervalue1=filename%3DProposed\\_ASU%25E2%2580%2594Financial\\_Instruments%25E2%2580%2594Credit\\_Losses\\_%2528\\_Subtopic\\_825-15%2529.pdf&blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs](http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobkey=id&blobnocache=true&blobwhere=1175825477164&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername2=Content-Length&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadervalue2=1381874&blobheadervalue1=filename%3DProposed_ASU%25E2%2580%2594Financial_Instruments%25E2%2580%2594Credit_Losses_%2528_Subtopic_825-15%2529.pdf&blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs).
15. Financial instruments: Expected credit losses (Exposure draft ED/2013/3), March 2013. [Электронный ресурс] / International Accounting Standards Board (IASB). – Режим доступа : <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Financial-Instruments-A-Replacement-of-IAS-39-Financial-Instruments-Recognition/Impairment/Exposure-Draft-March-2013/Comment-letters/Documents/ED-Financial-Instruments-Expected-Credit-Losses-March-2013.pdf>.
16. Report of the Financial Stability Forum on addressing procyclicality in the financial system, 2009. [Электронный ресурс] / Financial Stability Forum (FSF). – Режим доступа :  
[http://www.financialstabilityboard.org/publications/r\\_0904a.pdf](http://www.financialstabilityboard.org/publications/r_0904a.pdf).
17. Risaliti G. Global Financial Crisis and Accounting Rules: The Implications of the New Exposure Draft (ED) “Financial Instruments: Expected Credit Losses” on the Evaluation of Banking Company Loans [Электронный ресурс] / G. Risaliti, G. Cestari, M. Pierotti // Journal of Modern Accounting and Auditing, September 2013, Vol. 9, No. 9, pp. 1141-1162. – Режим доступа :  
<file:///E:/Downloads/IFRS9-Closing-the-Gap-WP-August2013.pdf>.